

SUPERSÍLA PARTICIPACE

PRŮVODCE PARTICIPACÍ OBČANA PRO MLADÉ

#MLADI | #DEMOKRACIE | #PARTICIPACEOBČANA

ÚVOD

Vy jste hlavním hrdinou tohoto příběhu. A nezáleží na tom, jestli je vám 16 nebo 25. Tento příběh je o společnosti, protože jen společně můžeme změnit místo, kde žijeme. Říkáme tomu SUPERSÍLA, ale ve skutečnosti je to odpovědnost každého občana.

Abyste se mohli cítit dobře a být významnou součástí společnosti, musíte vědět, jaké jsou vaše možnosti ovlivnit politické a společenské procesy ve vaší obci. Pokud chcete iniciovat pozitivní změny ve svém životě a ve společnosti, můžete to udělat pouze tehdy, pokud víte, co a jak můžete udělat a zda jste připraveni se zapojit.

V této publikaci se dozvíte o různých mechanismech zapojení mládeže a o způsobech, jakými můžete jednat. Struktura příběhu o participaci vychází ze čtyř tematických priorit, které Rada Evropy zahrнула do jednoho z klíčových strategických dokumentů v oblasti mládeže „Strategie pro oblast mládeže 2030 – Zapojení mladých lidí do hodnot Rady Evropy“. Ty jsou následující:

- 1. Oživení pluralitní demokracie.** Tato priorita se týká usnadnění účasti mládeže na rozhodování a aktivního občanství.
- 2. Přístup k právům.** Tato priorita zahrnuje otázku přístupu mladých lidí k občanským, politickým, digitálním a sociálním právům, včetně práva na vzdělávání v oblasti lidských práv.

3. Společný život v mírumilovných a začlenění podporující společnostech.

Tato priorita zahrnuje práci v oblasti oceňování rozmanitosti, budování míru, boje proti všem formám rasismu a nesnášenlivosti a začleňování zranitelných skupin.

4. Práce s mládeží.

Tato priorita posiluje rozvoj, kvalitu a uznání práce s mládeží.

Tato publikace vznikla v rámci projektu **MUNICIPALITY 16+**, jehož cílem je zlepšit občanské kompetence mladých lidí v oblasti využívání mechanismů občanské participace v Lotyšsku, Slovinsku a České republice. Tato publikace může sloužit jako zdroj informací a průvodce při seznamování s využíváním mechanismů demokracie a participace občanů. Doporučujeme vám zhodnotit své znalosti mechanismů participace, občanské dovednosti a zkušenosti pomocí digitálního sebehodnoticího nástroje pro mladé lidi – **INDEX PARTICIPACE**. Index umožňuje nejen zjistit úroveň participace občanů, ale také získat zpětnou vazbu a zjistit, jak ji zlepšit. Během projektu bude vyvinut simulátor, který bude mladé lidi školit v používání mechanismů občanské participace a podporovat aktivní občanství.

Transparency International Latvia (Delna) ve spolupráci s European Movement – Latvia, PiNA – Asociace pro kulturu a vzdělávání (Slovinsko), a NVIAS (Česká republika) implementuje projekt od 1. září 2023 do 30. června 2026.

OŽIVENÍ PLURALITNÍ DEMOKRACIE

Demokratická společnost je založena na procesech participace – ty umožňují jednotlivcům rozhodovat o své komunitě. Tyto procesy lze rozdělit na procesy zastupitelské a přímé demokracie. Každý proces je založen na veřejně známém a přístupném mechanismu účasti.

V **zastupitelské demokracii** si lidé volí své zástupce, kteří zastupují jejich zájmy v příslušné instituci. Zastupitelská demokracie je proto časově efektivnější a dynamičtější. Předpokládá se, že zástupci mají znalosti potřebné k výkonu práce a hájí zájmy svých voličů nebo skupiny. Zastupitelé musí rozhodovat a řešit problémy jménem obyvatelstva.

Ve skutečnosti však vidíme, že tyto mechanismy omezují možnost přímého rozhodování občanů, což může vést k rozporu mezi zájmy jednotlivců a rozhodnutími volených zástupců. Občané mohou rozhodovat pouze během voleb, předtím je jejich moc poměrně omezená. Toto omezení moci může způsobit apatii, pasivní vnímání vývoje a špatné pochopení politických procesů, a proto se lidé od rozhodovacího procesu vzdalují.

Zastupitelská demokracie je nejoblíbenější a nejrozšířenější formou demokracie. Nevyžaduje rozsáhlé zapojení lidí, proto je větší počet lidí připraven se zapojit, například volbou zastupitelů obcí a poslanců parlamentu jednou za čtyři roky nebo poslanců Evropského parlamentu jednou za pět let. Vzhledem k nedůvěře v politiku a politické instituce a ztrátě zájmu o politiku obecně se však stále více lidí, včetně mladých, zdržuje účasti ve volbách. Počet mladých lidí obecně klesá a je možné, že jejich zájmy nejsou dostatečně zastoupeny, to může

vyvolat pocit, že mladým lidem není nasloucháno a že nemohou ovlivnit dění ve společnosti. Pouze zlepšením znalostí mladých lidí a posílením jejich dovedností při využívání mechanismů participace může být jejich hlas slyšet hlasitěji a postupně měnit společnost na regionální, národní i evropské úrovni

PŘÍKLADY ZASTUPITELSKÉ DEMOKRACIE VHODNÉ PRO MLADÉ LIDI:

▪ KOMUNÁLNÍ, CELOREPUBLIKOVÉ A EVROPSKÉ VOLBY:

Mladí lidé mohou volit a kandidovat v různých volbách, když dosáhnou věku stanoveného v zemi jejich trvalého pobytu. Ve většině případů v Evropě se mladí lidé mohou účastnit voleb od 18 let; existují však výjimky, kde je možné volit již od 16 let (Rakousko, Belgie, Německo, Malta, Estonsko, Skotsko, Wales a Švýcarsko). Zvolení zástupci rozhodují za společnost, a to nejen v záležitostech, které jsou pro mladé lidi důležité, proto je nezbytné, aby se mladí lidé účastnili nejen jako voliči, ale také jako kandidáti. Jedině tak mohou mladí lidé plně reprezentovat své zájmy v politice a utvářet svou budoucnost. Informace o volbách v Lotyšsku jsou k dispozici zde: www.cvk.lv, volby ve Slovinsku: www.dvk-rs.si/, a volby v České republice: www.volby.cz/.

www.cvk.lv

www.dvk-rs.si

www.volby.cz

■ OBČANSKÉ RADY MÍSTNÍCH SPOLEČENSTVÍ/REGIONŮ:

Radý se skládají z volených členů s bydlištěm na území příslušného regionu a zvolené osoby se stávají zástupci zájmů obyvatelstva v příslušném regionu při komunikaci s obcí. Jejich působení je omezeno na určité území, mohou však pro obyvatelstvo udělat mnoho, diskutovat o praktických záležitostech, zlepšovat každodenní život a usnadňovat spolupráci mezi lidmi pro společný prospěch. Zapojení mladých lidí do těchto procesů je velmi důležité, protože jim umožňuje diskutovat a řešit důležité záležitosti a přímo komunikovat s obcí. Dobrým příkladem je Lotyšsko, kde mohou mladí lidé od 16 let kandidovat do občanských rad, což je na národní úrovni stanoveno v zákoně o místní samosprávě (2022).

■ RADY MLÁDEŽE:

Radý mládeže se skládají ze zástupců mládežnických organizací. Zastupují zájmy mladých lidí a slouží jako most mezi jejich zájmy a místními rozhodovacími orgány. Zřízení rady mládeže v obci má zásadní význam, protože dává hlas mladým lidem, kteří jsou v politických strukturách často nedostatečně zastoupeni. Další informace o radách mládeže a jejich činnosti jsou k dispozici ve vnitrostátních právních předpisech upravujících provádění politiky v oblasti mládeže a práci s mládeží, tzv. zákonech o ochraně mládeže.

■ ŠKOLNÍ/STUDENTSKÉ RADY:

Tento mechanismus se týká pouze rozhodování ve vzdělávacích institucích, je však důležité posilovat občanské kompetence mladých lidí a jejich porozumění demokratickým procesům ve škole.

Na rozdíl od zastupitelské demokracie existuje **přímá demokracie**, kde mají lidé větší moc, protože mohou přímo ovlivňovat procesy a rozhodnutí. Tento typ demokracie umožňuje přímou účast lidí (bez prostředníků) a předpokládá se, že přání a potřeby lidí lze řešit efektivněji.

Procesy přímé demokracie se uplatňují na místní a celostátní úrovni. Na místní úrovni se jedná o schůze místní samosprávy nebo společenství, participativní rozpočet nebo kolektivní podání. Lidé tyto mechanismy používají k řešení záležitostí, které znají nejlépe. Na vnitrostátní úrovni zahrnují procesy přímé demokracie referenda, kolektivní podání a petice. V těchto procesech se obvykle posuzuje jedna záležitost, o které se již dříve veřejně diskutovalo a lidé si na ni sdělovali své názory.

Takové mechanismy přímé demokracie, kdy se projednává jedna konkrétní záležitost, jsou přitažlivější pro mladé lidi, kteří se méně zajímají o politické procesy. Mladí lidé se cítí lépe informováni (to vyvolává větší zájem), aby mohli vyjadřovat své názory a činit rozhodnutí. Míra zapojení mladých lidí do řešení konkrétní záležitosti může být ve srovnání se zastupitelskou demokracií vyšší, protože je časově omezená, specifická a pocit posílení postavení je větší. Z tohoto důvodu mohou být tyto mechanismy pro mladé lidi prvním krokem ke vstupu do světa politiky.

PŘÍKLADY PŘÍMÉ DEMOKRACIE VHODNÉ PRO MLADÉ LIDI:

■ REFERENDUM:

Nejoblíbenější mechanismus přímé demokracie, kdy občané (hlasováním) mohou rozhodnout o podpoře či nepodpoře konkrétních návrhů. Referendum lze uspořádat na celostátní nebo obecní úrovni. Tento proces umožňuje lidem dosáhnout většího vlivu, pokud se jim podaří shromáždit určitý počet podpisů. Pak mají možnost předložit návrh k rozhodnutí v referendu.

■ PETICE:

Způsob, jakým mohou občané blokovat návrhy nebo podporovat přijetí nových zákonů. Podání petice za změnu zákonů nebo za přijetí nových zákonů se občané mohou přímo podílet na rozhodovacích procesech na národní nebo místní úrovni.

■ KOLEKTIVNÍ PODÁNÍ:

Kolektivním podáním mohou mladí lidé požádat obec o odpověď na záležitost v její kompetenci, například na pomalý postup obce při rozvoji objektu infrastruktury, který je pro mládež důležitý.

■ PARTICIPATIVNÍ ROZPOČTOVÁNÍ:

Participativní rozpočtování dává mladým lidem možnost hlasovat o dokončených projektech nebo předkládat vlastní nápady na využití obecních prostředků. Participativní rozpočtování poskytuje zdroje potřebné k realizaci projektů a umožňuje vytvářet místní prostředí podle jejich potřeb. V některých obcích je pro mladé lidi určen zvláštní participativní rozpočet.

PŘÍSTUP K PRÁVŮM

Strategie Evropské unie na ochranu práv dítěte uvádí, že děti mají právo rozhodovat o záležitostech, které se jich týkají, a mají být podporovány při naplňování svých práv. To je v souladu s vizí, že každé dítě by mělo mít možnost být aktivním občanem a důležitou součástí demokratické společnosti.

Věk, od kterého jsou mladí lidé oprávněni využívat participační mechanismy uvedené v předchozí kapitole, se v různých zemích liší, ale ve většině případů jim musí být alespoň 18 let. Věk se však postupně mění. Dříve byly zmíněny některé evropské země, kde mohou mladí lidé po dosažení věku 16 let volit v komunálních, celostátních nebo evropských volbách. Kromě toho existují země, kde se mladí lidé, kteří dosáhli věku 16 let, mohou podílet na tvorbě participativního rozpočtu (například Slovinsko a Lotyšsko). Existují různé mechanismy participace občanů, které jsou specificky zaměřeny na mladé lidi, například školní a studentské rady, rady mládeže nebo participativní rozpočty. Mladí lidé si musí být těchto možností vědomi a využívat je, a tím posilovat své občanské kompetence a zlepšovat život ve společnosti.

V mnoha zemích roste počet starších lidí, a to znamená, že jejich potřeby jsou často hlasitější než potřeby mladých lidí. To může způsobit, že se politika více zaměří na potřeby starších lidí a zanedbá další generace. Pro řešení tohoto problému je důležité podporovat příležitosti mladých lidí učit se o občanských právech a demokracii, protože občanský aktivní mladí lidé mohou vyvážit zájem různých věkových skupin a lépe usnadnit inkluzivnější demokracii. Propojení teorie a praxe zvyšuje zájem mladých lidí o politiku a participaci občanů, proto je třeba formální vzdělávání doplnit

neformálním vzděláváním, aby se snížila bariéra mezi znalostmi a zkušenostmi.

SPOLEČNÝ ŽIVOT V MÍRUMILOVNÝCH A ZAČLENĚNÍ PODPORUJÍCÍ SPOLEČNOSTECH

Demokratická společnost je společnost podporující začlenění, kde má každý možnost vyjádřit svůj názor a kde je každý přijímán a oceňován. Podle studií jsou mladí lidé otevřenější k odlišnostem a nebojí se jich, proto mohou ve společnosti vytvořit most pro integraci mnoha utlačovaných skupin.

Mladí lidé vnímají porušování lidských práv a jsou připraveni protestovat a bojovat na obranu utlačovaných skupin. V Evropě například mladí lidé aktivně bojují za udržitelnější budoucnost v rámci hnutí **Fridays for Future (Světlejší zítřky)**. Uvědomují si nespravedlnost současného systému a jsou připraveni podílet se na jejím snížení. Zároveň je třeba poznamenat, že moderní mládež se více zaměřuje na individuální zájmy a potřeby. Mladí lidé si jsou vědomi svých práv a jsou připraveni se za ně postavit, méně si však uvědomují význam komunitních zájmů.

Proces budování společnosti podporující začlenění je pomalý, ale díky technologiím jsou mladí lidé zvyklí rychle dostat to, co chtějí, a co nejdříve vidět výsledky svých činů. To mladé lidi zdržuje od zapojení do dlouhých a složitých participačních procesů, nicméně někdy jen pomalá a systematická práce může změnit významné a rozsáhlé problémy. Abychom mladé lidi neodradili, v počáteční fázi jsou participační procesy na místní úrovni účinné. Na této úrovni jsou kulturní a společenské akce ideální pro integraci mladých lidí a

budování pocitu sounáležitosti. Zkušenosti ze společné práce jsou nejlepším způsobem, jak se vzájemně poznat a překonat případné překážky v komunikaci a spolupráci; navíc posilují pocit sounáležitosti a touhu být aktivní v komunitě. Dobré zkušenosti mohou mladé lidi přesvědčit, aby se zapojili i do dalších aktivit, včetně kampaní na úklid a zlepšování, úprav dětských hřišť, projektů na získávání finančních prostředků atd. Zapojením do těchto a podobných aktivit mladí lidé rozvíjejí své občanské schopnosti a zároveň zlepšují svůj vlastní život a život v komunitě. Pouze praktická činnost posiluje důvěru mladých lidí v sebe sama jako významnou součást komunity a zvyšuje jejich pocit odpovědnosti vůči ostatním.

PRÁCE S MLÁDEŽÍ

Jak bylo uvedeno výše, existuje mnoho mechanismů, které přispívají k zapojení mladých lidí do rozhodovacích a participačních procesů; rychlost a kvalita zapojení mladých lidí do těchto procesů však není taková, jaká by měla být. Pracovníci s mládeží hrají v těchto procesech významnou roli. Musí najít způsoby, jak mladé lidi podpořit, inspirovat a zapojit.

Procesy musí začít informováním mladých lidí s ohledem na skutečnost, že se nejedná o homogenní skupinu, ale spíše o skupinu jedinečných osobností, a že k jejich oslovení je třeba použít různé kanály a metody, včetně sociálních médií, plakátů, letáků atd. Pro oslovení mladých lidí je navíc nutná spolupráce se základními, středními a vysokými školami. Formy spolupráce mohou být různé: Lekce neformálního vzdělávání ve vzdělávacích institucích a projektech a účast v soutěžích a kampaních. Kromě toho je důležité nabídnout nebo umožnit mladým lidem pracovat na tématech, o která se sami

zajímají. Bez zájmu bude jejich motivace a soustředění jen dočasné. Při práci s mládeží je důležité používat různé metody, které jsou zajímavé a zábavné, ale zároveň poskytují znalosti a dovednosti, které zajišťují smysluplnou účast mladých lidí. Znalosti vytvářejí

důvěru ve vztahu k moci, dovednosti usnadňují participační proces, zkušenosti umožňují pocítit dopad vytvořených změn a klíčovou složkou tohoto procesu je vzájemná důvěra.

DOPORUČENÍ

Mladí lidé jsou významnou součástí společnosti se silným hlasem. V demokratické společnosti je účast mladých lidí zajištěna různými participačními mechanismy; jejich znalost a zkušenosti však nelze získat bez zapojení. K vytvoření světa, v němž je účast mládeže smysluplná a udržitelná, je zapotřebí interakce mezi formálním a neformálním vzděláváním a podporou, jakož i zapojení dospělých.

Zdůrazňuje se, že pracovníci s mládeží a učitelé hrají zásadní roli při posilování občanských kompetencí mladých lidí, nicméně stejně důležitou roli musíte hrát i vy jako mladí lidé, protože jen vy můžete myslet, rozhodovat se a jednat. Nezapomeňte – život v demokratické společnosti vyžaduje účast občanů, protože **VY MÁTE MOC!** Je vaše **SUPERSÍLA** participace dostatečně silná? Podívejte se na **INDEX PARTICIPACE**, posilte ho a vydejte se na svou první misi! Hodně štěstí!

Proved'te
sebehodnocení
participace občana na
webu INDEX
PARTICIPACE
participationindex.eu/

Více o projektu
MUNICIPALITY 16+
najdete na webu
projektu
youth.delna.lv/

Projekt MUNICIPALITY 16+ je financován
Evropskou unií. Názory a stanoviska vyjádřená
v této publikaci jsou však pouze názory
autorů a nemusí nutně odrážet názory
Evropské unie nebo poskytovatele grantu –
Agentury pro mezinárodní programy pro
mládež Lotyšské republiky. Evropská unie ani
poskytovatel grantu za ně nenesou
odpovědnost.

MUNICIPALITY 16+
2024